

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 Oslo

Vår ref: RB

Oslo, 11. november 2016

Høringsvar – NOU 2016:14 Mer å hente. Bedre læring for elever med stort læringspotensial

Tekna er landets største forening for akademikere. Vi har ca. 72 000 medlemmer med høyere grads universitets- og høyskoleutdanning innen teknisk-naturvitenskapelige fag.

Utvalget har bl.a. hatt som mandat å vurdere forutsetninger og foreslå konkrete tiltak for at flere elever skal prestere på høyt og avansert nivå i grunnopplæringen, og for at høyt presterende elever skal få et bedre skoletilbud. Utvalget skulle vurdere og komme med anbefalinger om hvordan et variert og tilpasset undervisningstilbud for høyt presterende elever kan gis innenfor den ordinære opplæringen, men også vurdere særskilte pedagogiske tiltak spesielt tilrettelagt for gruppen eller enkeltelever. Utvalget skulle vurdere både organisatoriske, pedagogiske, didaktiske, sosiale, juridiske og økonomiske forhold.

Tekna mener:

- Utvalgets anbefalinger er nødvendige, men ikke tilstrekkelige.
- Retten til spesialundervisning må også omfatte elever med ekstraordinært læringspotensial.

Viktig tema

Denne NOU-en er i utgangspunktet svært viktig. Som utvalget også slår fast har det i Norge vært en lang tradisjon for å forstå inkluderende utdanning som samfunnets særlige ansvar for å ta vare på elever som strever faglig og sosialt. Argumenter om at det også er nødvendig å sette inn tiltak for elever med stort læringspotensial, har blitt betraktet som elitisme og til dels blitt oppfattet som en undergraving av likhetsprinsippet. En utbredt holdning og antakelse har vært at elever med gode evner klarer seg selv. Slik kan det ikke fortsette.

Mandatet til Jøsendalutvalget bruker betegnelsen *høyt presterende elever*. Tekna mener utvalget har gjort et klokt valg ved heller å bruke begrepet *elever med stort læringspotensial*, som bedre dekker mangfoldet og heterogeniteten i elevgruppen. Alle elever har et læringspotensial, men noen elever

lærer raskere og tilegner seg mer kompleks kunnskap sammenlignet med jevnaldrende. Som utvalget skriver: Elever med stort læringspotensial er ikke nødvendigvis høytpresterende, men de har et stort potensial for læring på ett eller flere faglige områder. Kategorien *elever med stort læringspotensial* (10 til 15 prosent av elevpopulasjonen) inkluderer *elever med ekstraordinært læringspotensial* (2 til 5 prosent av elevpopulasjonen).

Utvalget har «identifisert, analysert og vurdert en på mange måter upåaktet side ved utdanningssystemet som viser at en relativt stor andel elever opplever at de ikke har et læringsmiljø hvor de kan realisere sitt store potensial for læring. Manglende realisering av evner kan utgjøre store tap for både individ og samfunn. Vi risikerer å gå glipp av enestående kompetanser som først kan resultere i eksepsjonelle resultater på skolen, og senere i verdiskaping og samfunnsutvikling. Kunnskapskapital er samfunnets viktigste ressurs.» Tekna er helt enig i dette.

Nødvendige, men ikke tilstrekkelige tiltak

Det store spørsmålet er om utvalgets anbefalinger er tilstrekkelig for at flere elever skal få realisert sitt store læringspotensial og dermed få et bedre skoletilbud. Tekna mener at utvalgets anbefalinger, oppsummert i tabell 1.1 stort sett er nødvendige, men ikke tilstrekkelige.

Utvalget er opptatt av at elever med stort læringspotensial må løftes som tema i skolen og at alle nivåer må bli mer bevisst denne gruppens behov. Eksempelvis foreslår utvalget at

- Progresjonsbeskrivelsene i veiledningene til læreplaner for fag skal vise eksempler på kompetanse på et høyt og avansert nivå og gi støtte til lærerens arbeid med å tilpasse undervisningen for elever med stort læringspotensial. Utviklingen av beskrivelsene må skje parallelt med fagfornyelsen i Kunnskapsløftet.
- Forskningsmiljøer må utføre forskning av høy kvalitet om elever med stort læringspotensial i tett kobling og samarbeid med lærerutdanning og skoler.
- Nasjonale myndigheter sørger for at tilpasset opplæring for elever med stort læringspotensial inkluderes som tema i skoleleder- og lærerutdanning, utdanning i spesialpedagogikk, utdanning til PPT og i videreutdanning.
- Lærere må bruke forskningsbasert kunnskap og variere undervisningsmetoder gjennom bl.a. dybdelæring.

Det er selvsagt nødvendig å løfte temaet på alle nivåer, bidra til målrettet kompetanseheving og legge til rette for at selve undervisningspraksisen endres ved behov. Utvalget sier at kompetanse og undervisningspraksis er viktigst for å svare på mandatet, og at målet om et fremragende læringsmiljø krever nasjonalt fokus og profesjonssamarbeid. Det er lett å være enig i.

Tekna mener imidlertid at utvalget i for stor grad har *tatt for gitt dagens regelverk*, og at det med fordel kunne ha brukt plass på å drøfte retten til spesialundervisning for å styrke denne elevgruppens rettigheter. Utvalget har som utgangspunkt at dagens regelverk ikke trenger annet enn en kort presisering og tydeliggjøring av handlingsrommet til hhv. skoleeiere, skoleledere og lærere. (Det er f.eks. mulig å hoppe over årstrinn eller forsere fag.) Tekna mener at den foreslåtte tilføyelsen i §1-3 i opplæringsloven ikke vil ha nevneverdig effekt: «Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen og lærekandidaten *slik at kvar enkelt får utvikla og utnytta læringspotensialet sitt.*»

I forarbeidene til opplæringsloven § 5-1 er det i Ot.prp. nr. 46 (1997–98) eksplisitt uttrykt at retten til spesialundervisning ikke omfatter elever som har forutsetninger for å lære raskere eller mer enn gjennomsnittet. En slik rett kan inntreffe hvis eleven av andre grunner enn progresjon ikke har et tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen. I Utdanningsdirektoratets veileder til opplæringsloven om spesialundervisning er det i ett og samme avsnitt følgende selvmotsigelse: Det slås først kategorisk fast at særlig evnerike elever allerede har utbytte av opplæringen (!). Videre sies det: «Søknader om spesialundervisning fra elever som fordi de er særlig evnerike, og derfor ikke får et tilfredsstillende utbytte av opplæringen, kan ikke innvilges».

*Tekna mener dette er svært uheldig. Vi mener at retten til spesialundervisning også må kunne omfatte elever med ekstraordinært læringspotensial og som åpenbart ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, jf. også betydningen av tidlig innsats.*¹ Evalueringen av Kunnskapsløftet viste at det er bred enighet om at tidlig hjelp er viktig. Likevel er det en klar «vente og se»- holdning i grunnskolen. Konsekvensen er at barn for lenge får en undervisning som ikke fremmer læring. Det er en stabil økende mengde spesialundervisning utover klassetrinnene. Retten til spesialundervisning hos en «evnerik» vil således kunne inntre hvis eleven får lærevansker eller andre utfordringer i løpet av skoleløpet (som f.eks. sosiale problemer). Forebyggende tiltak må iverksettes før slike problemer oppstår.

Elever som ikke får nok eller riktig type utfordringer kan dessuten bli *underytere*. Utvalget viser selv til at tidlig identifisering og tidlig tilrettelegging av opplæringen kan sikre et mer stabilt sosialt miljø over tid, og at tidlig identifisering er avgjørende for å ivareta det potensialet som ligger i barnet. Hvis dette ikke blir avdekket, står barnet i fare for ikke å bli sett og kan bli understimulert.

Tilpasset opplæring er et overordnet prinsipp i den norske skolen. Opplæringen skal differensieres og tilpasses etter elevenes evner og forutsetninger, men det er ikke en individuell rettighet. Noen ganger vil ikke tilpasset opplæring være tilstrekkelig. Som stipendiat i spesialpedagogikk Astrid Lenvik skriver i Dagbladet 22.10.16: «Selv i et fremragende læringsmiljø vil det være noen som

---

¹ Se også <http://www.bt.no/btmeninger/debatt/De-evnerike-elevene-ekskluderes-324799b.html>

ikke har mulighet til å få tilstrekkelig utbytte av den ordinære tilpassede opplæringen, og som da har behov for særskilte tilrettelagte tiltak. For disse elevene er det noe som står i veien for utbyttet. Spesialpedagogikken sitt overordnede mål er å redusere barrierer, hindre at vansker utvikler seg, og bidra med særskilte tiltak for å gi en likeverdig opplæring. Dette bør gjelde *alle* elever.» Tekna støtter dette. Det vil åpenbart være en økonomisk kostnad ved at enda flere skal kunne få rett til spesialundervisning etter kapittel 5 i opplæringsloven, men både på individ- og samfunnsnivå er det problematisk å ikke få utløst potensialet til disse elevene, ved blant annet atferdsproblematikk og frafall. Gevinstene ved å bruke alle verktøyene i verktøykassen på et tidlig tidspunkt kan være betydelige.

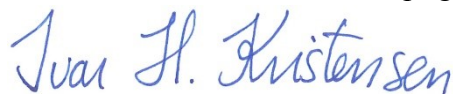
Gode rammebetingelser for både elever og lærere

Å forberede god undervisning tilpasset store heterogene klasser krever ikke bare kompetanse, men tilstrekkelig tid til den enkelte elev. Tekna mener derfor at rammebetingelser som klassestørrelse i betydelig grad påvirker muligheten den enkelte lærer har for å gi tilpasset opplæring. Strammere skolebudsjetter og flere elever i klassene reduserer mulighetene for å skape et fremragende læringsmiljø. Hver enkelt faglærers arbeidsbyrde øker sterkt med antall elever. Hovedgrunnen til at lærere forlater yrket er at de opplever en stor arbeidsbelastning. Eksempelvis vedtok fylkestinget i Østfold følgende før høsten 2016: «For å kunne holde rammen må administrasjonen utnytte sin delegerte myndighet til å *pakke klasser* (vår kursivering) og redusere antall klasser.»

Tekna har registrert en utvikling over tid, særlig i storbyene, der antall elever per lærer i ordinær undervisning øker. I Oslo er det ikke uvanlig med mer enn 30 elever i klassen. Dette er en bekymringsfull utvikling.

Med vennlig hilsen

Tekna – Teknisk-naturvitenskaplig forening

Ivar Horneland Kristensen
generalsekretær